

VOJAŠKA GEOGRAFIJA V SLOVENIJI, MED PRETEKLOSTJO IN PRIHODNOSTJO

Jurij Kunaver*

Izvleček:

UDK: 911.3:355(497.4)

Vojaška geografija v Sloveniji ima kot predmet v študiju obramboslovja na ljubljanski univerzi in v slovenskem vojaškem šolstvu razmeroma kratko zgodovino, komaj dvajset oziroma deset let, povezano s procesom slovenskega osamosvajanja. To pa ni v sorazmerju z vojaškogeografskim in geostrateškim pomenom slovenskega ozemlja nekoč in danes in s pomembnimi zgodovinskimi dogodki vojaškega značaja ter s tem povezano množico najrazličnejših vojaških dejavnosti in analiz. Slovenija in Slovenci imamo neke vrste vojaškogeografsko tradicijo in smo na specifičen način doprinesli k razvoju vojaške geografije v sosednjih državah in v bivši skupni državi. Zato je upravičeno, da razvijamo lastno vojaško geografijo, ki temelji tako na znanstveni metodologiji kot na splošni vojaškogeografski praksi.

Ključne besede: vojaška geografija, vojaška zgodovina, geostrateški položaj, Slovenija, obramboslovje

MILITARY GEOGRAPHY IN SLOVENIA BETWEEN PAST AND FUTURE

Abstract:

Military geography as a subject of the university study and in military schooling in Slovenia has twenty, respectively ten years of tradition, only, what was connected with the state's independence. This fact is not in a correspondance with the old historic traffic and military importance of the territory of Slovenia, which is proved not only in the past but also in the war for independence in 1991. One can therefore argue about the contribution of Slovenia and Slovenians to the military geography of the neighbouring countries and of former Yugoslavia, too. The Slovenian military geography has therefore a rather good conditions to develop its own theory and methodology as a scientific as well as a practical discipline.

Key words: military geography, history of military events, geostrategical situation, Slovenia, defense studies

---

* Red. prof. v. p. dr. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, Ljubljana

UVOD

Namen tega prispevka je osvetliti nekatera dejstva, ki so spremljala in vplivala na dosedanja razvoj slovenske vojaške geografije, ki se v različnem obsegu predava ne samo na katedri za obramboslovje, ampak zlasti v okviru izobraževalnega sistema slovenske vojske. Avtor tega sestavka je skoraj desetletje sodeloval pri oblikovanju predmeta Vojaški zemljepis oziroma Geografija in prostorska informatika na katedri za obramboslovje in pri formiranju nekaterih kadrov, ki so se do danes na tem področju že lepo uveljavili. Manj neposredni so bili v začetku stiki z nastajajočo slovensko vojsko, odkoder bi lahko s področja vojaške geografije prihajalo več pobud, predlogov in zahtev. Zato se teoretično znanje vsaj v prvem obdobju razvoja slovenske vojaške geografije ni moglo soočiti s prakso, ki sicer lahko marsikaj spremeni in izboljša. Po svojih močeh smo nekaterim kadrom v slovenski vojski občasno posredovali pomembnejša teoretična in praktična vojaškogeografska znanja, ki izhajajo iz geografske stvarnosti Slovenije. Začetki so bili zato skromni, tipajoči, neprofesionalni. Vendar se je katedra za obramboslovje, kot nekakšna intelektualna podstat slovenske obrambne prakse in politike, že kmalu v zadostni meri začela zavedati pomena razvoja tega področja in nas predavatelje podpirala v naših prizadevanjih. Razvoj lastne vojaške geografije se je tako pravzaprav pričel v času prelomnega slovenskega osamosvajanja, najprej na obramboslovju, odkoder pa se je težišče pozneje preneslo v slovensko vojsko. To pa je bila za nadaljni razvoj področja in njegovih nosilcev dodatna vzpodbuda. Kljub takemu razvoju pa danes še ne moremo biti v celoti zadovoljni s stanjem na tem področju, zlasti če bi se hoteli primerjati z razvitejšimi in mnogo večjimi državami, bodisi v sosedstvu, ali na svetu, in z njihovo vojaško, in še posebej vojaškogeografsko tradicijo. A vendar, zasluga mnogih posameznikov je, da se zavest o potrebi razvijanja tudi tega področja vedno bolj širi, tako v civilni in zlasti v vojaški sferi, kar dokazuje tudi organizacija tega simpozija in številni prispevki. Posebej dragoceni so tisti, ki izhajajo iz neposredne vojaške prakse in potrjujejo pravilnost teze o nezmanjšanem pomenu geografskega dejavnika in prostora, s tem pa tudi časa, za potek in uspešnost bojnih aktivnosti. Zgornja spoznanja so pomembna tudi za razmišljanje o prihodnosti slovenske vojaške geografije, če pomislimo na številne kadrovske in materialno dobro opremljene vojaškogeografske inštitute, ne samo v večjih, ampak tudi v manjših državah. S tem se je nabralo dovolj razlogov za zamisel o bolj organiziranem in okrepljenem vojaškogeografskem raziskovanju in delovanju v okviru slovenske vojske, za začetek lahko ob sodelovanju drugih znanstvenih, visokošolskih in strokovnih organizacij. S tem bi doprinesli k reševanju dolgoročnih potreb Slovenske vojske in h krepitvi njene moči, operativnosti in obrambne sposobnosti.

ZGODOVINSKI OKVIRJI

Naravno in družbenogeografske značilnosti Slovenije in njenih posameznih delov so bile v preteklosti večkrat predmet obravnavanja vojaške geografije v najširšem pomenu te besede, ali pa so igrale pomembno vlogo v posameznih vojaških in s temi povezanih zgodovinskih dogodkih. Zato ni mogoče zanikati obstoja neke vrste vojaškogeografske tradicije tudi v Sloveniji in med Slovenci, ki pa jo bo treba šele temeljito raziskati in jo dokazati. Da imamo neke vrste vojaškogeografsko tradicijo in da smo na specifičen način doprinesli k razvoju vojaške geografije v sosednjih državah in v bivši skupni državi, dokazujejo

številne vojaškogeografske analize našega ozemlja in številni dogodki iz obdobj, ki so sestavni deli vojaške zgodovine našega ozemlja. V tem trenutku je morda še prezgodaj za nek celovitejši pregled in analizo vojaških dogodkov na Slovenskem z vidika vojaške geografije, a nekaj takega potrebujemo in upravičeno lahko tudi pričakujemo. Dokaz za to so tudi nekateri prispevki v tem zborniku, ki lahko učinkovito pomagajo razumeti pomen geografskih dejavnikov v bojnih aktivnostih in razvijati metodologijo vojaškogeografske priprave. To je prava pot k poglobljeni analizi nekega že izvršenega vojaškega dogajanja in pomemben prispevek k metodologiji. Razumljivo je, da je taka analiza kompleksen postopek, v katerem se pojavi geografski dejavnik kot eden poglavitnih, a zdaleč ne edini. Zato je tesno sodelovanje med vojaškogeografskimi in drugimi vojaškimi strokovnjaki, predvsem poveljniki, pred in po bojnih dejavnostih izrednega pomena.

Zavest, da Slovenci nismo popolni začetniki na področju vojaške geografije, je pomembna za njen nadaljni razvoj, a tudi dejstvo, da je ozemlje Slovenije bilo do nedavnega posebej zanimivo za vojaške analitike in, da se bo ta njen strateški in geopolitični položaj in pomen tudi v prihodnosti odražal na tak ali drugačen način. Nobenega dvoma tudi ne more biti, da so bili že doslej med častniki slovenskega rodu, ne glede na armade, ki so jim služili, mnogi, ki so imeli vrhunske poveljniške sposobnosti, spremljane z izbrušenim občutkom za obvladovanje in izrabo terena, zaradi česar so dosegali temu ustrezne vojaške rezultate. Zato trditev, da je najboljši poveljnik tisti, ki v sebi združuje čim več vojaških sposobnosti, tudi sposobnost presoje pomena geografskega prostora, ne more biti daleč od resnice (prim. Hillbrand, E., 1995: O Jožefinskem vojaškem zemljevidu).

RAZVOJ ŠTUDIJA IN IME PREDMETA

Vojaška geografija je bila že v osemdesetih letih vključena v študijski program na katedri za obramboslovje FDV pod izvirnim imenom oziroma kot Vojaško zemljepisje. Predmet se pod tem imenom prvič pojavi v predmetniku v študijskem letu 1979/80, nosilec predmeta pa je bil Marjan Lah. Leta 1982/83 je postal nosilec predmeta Teodor Geršak. V študijskem letu 1986/97 se je predmet preimenoval v Vojaški zemljepis. V študijskem letu 1988/89 ni bilo nosilca predmeta, naslednje leto, 1989/90, je postal nosilec predmeta Jurij Kunaver, vse do 1997. Od takrat dalje je dejanski nosilec predmeta Zvonimir Bratun.

Redni študij obramboslovja je bil zaradi majhnega števila kandidatov in osamosvojitve Slovenije v študijskih letih 1990/91 in 1991/1992 nekoliko okrnjen in so zato predavanja iz Vojaškega zemljepisja takrat odpadla oziroma so bila vsako drugo leto. V letih 1992 in 1993 so bila aktualna le predavanja za izredne študente obramboslovja. V študijskem letu 1993/94 so se spet obnovila redna predavanja, takrat že pod imenom Geografija in prostorska informatika, s 60 urami letno in dvema terenskima dnevoma. Predmet predavata dva predavatelja, ker sta v njem združena geografija (vojaška geografija) in kartografija s topografijo in orientacijo. Odtod dve delni oceni, ki se seštejeta v skupno oceno. Združevanje dveh ločenih, čeprav do neke mere sorodnih področij v enem predmetu, je posledica omejevanja števila predmetov v študijskem načrtu obramboslovja oziroma na univerzi sploh. A to ostaja sporno, ker so naloge, metode in cilji vsakega izmed obeh področij vendarle drugačni. Tudi zaradi študentov bi bila za prihodnje primernejša ločitev omenjenih področij v dva predmeta.

Med imeni predmeta sta se kot alternativni pojavljali še Geografske osnove obramboslovja in Obrambna geografija. Sedanja Geografija (in prostorska informatika) vsebuje tako elemente vojaške geografije in geografije Slovenije. Predavatelji tega predmeta so pri razvoju predmeta premagovali mnoge vsebinske in metodološke probleme in kot mentorji pri diplomskih nalogah dosegali sprva skromnejše, pozneje pa vidnejše uspehe. Od tega ni imelo koristi samo ožje znanstveno področje, ampak slovenska vojaška geografija kot podpora Slovenski vojski. Sprva pa je manjkal prav ta sogovornik oziroma uporabnik. A tudi v okviru obramboslovja ni bilo povsem jasno, ali je taka ali drugačna geografija samo lepotni privesek, ali pa je nujna podlaga, ki jo morajo diplomanti odnesti s seboj na delovno mesto, tudi v vojsko kot eno od njihovih končnih postaj.

Medtem ko je v začetku koncept Vojaškega zemljepisa skoraj v celoti slonel na usmeritvah Vojaške geografije, kakor jo je razvijala bivša jugoslovanska armada oziroma njen Vojaškogeografski inštitut (Marjanović, Možgon, 1977, Marjanović, 1983), se je pozneje zaradi naših specifičnih potreb začel oblikovati nekoliko drugačen profil predmeta. Ni se spremenilo samo območje vojaškogeografske obravnave, temveč tudi koncept vojaške doktrine, v ospredje pa je stopilo tudi sodelovanje z NATO paktom. Poleg osnovnih metodoloških in zgodovinskih izhodišč vojaške geografije z navezavo na pomembnejše svetovne mejnike in dogodke, je bilo treba v okviru predmeta približati predvsem tista geografska dejstva Slovenije, ki so temeljna za razumevanje enotnosti in razlik v tem prostoru. Temeljno geografsko znanje in razumevanje ozemlja Slovenije in njenega neposrednega sosodstva je namreč nujna podlaga za kakršnokoli aplikacijo, tudi za vojaškogeografsko. Uvedba terenskih vaj pri obramboslovju je bila ena od novosti na katedri, saj smo izhajali iz spoznanja in prepričanja, da brez potrjevanja in preskušanja teorije v resnični stvarnosti ni prave Vojaške geografije. Po našem prepričanju je sedanji obseg terenskih vaj za študente katedre še vedno preskromen, tako po času kot po zahtevnosti. Celo v matični stroki, geografiji, študenti preslabo poznajo teren, kaj šele v obramboslovju. Sedanji obseg predmeta in povezanost s Prostorsko informatiko povečanja deleža terenskih vaj ne dovoljujejo. A to utegne kmalu postati imperativ, če si želimo čim bolj učinkovit študij in čim hitreje usposobljene strokovnjake za različna obrambna področja, tako za civilno zaščito kot predvsem za vojsko.

OSNOVE ZA RAZVOJ SAMOSTOJNE VOJAŠKOGEOGRAFSKE ZNANOSTI

V prejšnjem modelu vojaške geografije smo kmalu spoznali njegovo temeljno pomanjkljivost, namreč odsotnost metodološke podpore, ne sicer toliko osnovnih analitičnih geografskih metod, pač pa predvsem specifičnih vojaškogeografskih postopkov. Ti so načeloma lahko povsem geografski, se pa morajo osredotočiti na proučevanje primarnih pogojev za uspešno izvedbo ofenzivnih ali obrambnih vojaških operacij. Metodološko zaostajanje vojaške geografije nekdanje skupne države je bilo povezano tudi z zaostajanjem matične stroke v centru nekdanje države za svetovnimi trendi geografske znanosti. Kljub temu se je bilo ob začetkih samostojne vojaške geografije v Sloveniji v poznih osemdesetih in začetku devetdesetih let razmeroma težko izviti iz prejšnjega vsebinskega in miselnega okvira.

Iz tega je mogoče razviti tudi diskusijo, ali je vojaška geografija del geografske znanosti kot znanstvene discipline, ali pa je le njena neznanstvena aplikativna veja, ki samo upo-

rablja njene izsledke? Odgovor je v bistvu dan že zgoraj. Če vojaška geografija uporablja znanstvene metode, lahko s tem pride do samostojnih originalnih ugotovitev. To sta dva pglavitna pogoja za kriterij znanstvenosti, iz česar sledi, da bi vojaška geografija kot veja aplikativne geografije morala poleg specifičnih ciljev zasledovati tudi podobne cilje kot geografija kot znanost sama. To v nobenem primeru ni v nasprotju s pričakovanji in zahtevami osnovne vojaške logike in vojaškega delovanja. Samo metodološko korektni rezultati vojaškogeografske analize in sinteze so preverljivi in dokazljivi, in lahko v večini primerov pripeljejo do optimalnih strateških in taktičnih odločitev. Zato ni pretirano trditi, da lahko v iskanju svojih rešitev vojaška geografija dopolnjuje ali spreminja ugotovitve siceršnje geografske znanosti.

Vojaškogeografski elementi seveda niso edini odločujoči dejavnik, ker lahko prevladajo od njih še pomembnejši, a stopnja njihovega upoštevanja ni več samo stvar vojaškogeografskih analitikov. Iz tega logično sledi, da sta analitik in uporabnik vojaškogeografskih informacij dva tesno sodelujoča člena. Analitik bi moral na eni strani podrobneje poznati pogoje delovanja vojaške organizacije in tehnike v najširšem pomenu, uporabnik pa bi zanj zbrana vojaškogeografska dejstva in informacije moral čim boljše znati razumeti in upoštevati. Vzgoja in urjenje enega in drugega zato ne moreta biti daleč vsaksebi.

Pomemben prispevek k dosedanjem razvoju slovenske vojaškogeografske znanosti in prakse pomenijo tako seminarske naloge v okviru poveljniško štabne šole (Šteiner, 1999) kot tudi nekatere **diplomske naloge** (Kravanja, Pižorn, 1999) v okviru katedre za obramboslovje ter doslej edina **doktorska disertacija** s tega področja v Slovenji (Bratun, 1997). Medtem ko ima slednja pomen za presojanje pomena geografskih prvin za vojaško geografijo in državno varnost Slovenije kot celote, so prej omenjene seminarske in diplomske naloge zanimivi primeri razvoja vojaškogeografske analize metodologije. Kljub skromnemu številu kažejo postopno izpopolnjevanje in izboljševanje metodologije ter uvajanje novih metod, zlasti pri proučevanju in upoštevanju neposrednih terenskih razmer, ki zahtevajo terensko raziskovanje. Prav ta segment je lahko najšibkejši člen tudi pri običajnih geografskih raziskavah, ker je povsem odvisen od subjektivnega odnosa in pristopa posameznika do konkretne pokrajine.

Celo pri najnovejših splošnih geografskih delih se kljub uporabi modernih kvantitativnih metod kažejo slabosti splošnih kompilativnih opisov, ker dajejo prednost črpanju iz strokovne literature in uporabi statističnih virov pred terenskim delom (Perko et al., 1998). Mnogo večjo uporabno vrednost od tega, zlasti za vojaške potrebe, pa imajo neposredne vojaškogeografske terenske analize (Pižorn, 1999).

POMEN CASE STUDIES V VOJAŠKI GEOGRAFIJI

Nobene vojaške geografije ni mogoče obravnavati brez **klasičnih primerov uporabe in upoštevanja geografskih dejstev in dejavnikov v vojaških operacijah**, za kar je v Sloveniji obilo dobrih primerov, celo iz junijske vojne 1991. Seveda ne gre pri tem zanemarjati tudi nekaterih najbolj znanih primerov iz svetovno znanih bojišč. Zato bi bilo koristno tako za študente kot za bodoče častnike slovenske vojske uvesti širše spoznavanje geografsko in zgodovinsko pomembnih krajev, kjer so se bodisi pri nas ali v naši bližini odvijale vojaške operacije. Slovenski vojaški izobraženci bi si morali torej pridobiti ustrezno znanje tudi na tujih primerih, ki so bodisi del naše ali svetovne zgo-

dovine. Le tako bo mogoče suvereno nastopati vštric s pripadniki drugih vojska, in postati nosilec neke evropske vojaške tradicije in kulture. Lep primer za to je znamenita bitka pri Solferinu, ki se je odvijala na območju južno od Gardskega jezera 24. junija 1859. Tamkajšnja obsežna valovita pokrajina, s številnimi možnostmi prikrivanja, ki jo je oblikovalo čelo gardskega ledenika, je bila priča pomembni zmagi Francozov in Sardincev nad Avstrijci. Ta dogodek je sprožil nastanek svetovne organizacije Rdečega križa, pa tudi nastanek države Italije. Še danes je eden od pomembnejših študijskih primerov.

Podobno se v vojaški literaturi najpogosteje omenjajo nekateri antični primeri kot Termopile, pohodi Aleksandra Velikega, Napoleonov pohod v Rusijo, Bitka za Normandijo, Ardeni, Vogezi, Rensko mostišče, Severna Afrika, Korejska vojna, Vietnamska vojna in Zalivska vojna. Iz Slovenije pa naj kot primere za vojaško geografsko obravnavo omenimo le antično bitko v Vipavski dolini, Soško fronto, pa denimo Dražgoše in Jelenov žleb, da ne naštevamo še številnih drugih. V zadnjem času nastajajo dragocene monografije o posameznih delih soške fronte, ki na novo osvetljujejo dogajanja v tem delu Slovenije v 1. svetovni vojni in so zaradi velike pričevalne vrednosti ter avtentičnosti uporabne tudi za vojaškogeografsko analizo (Klavora, 1991, 1994, 1997). Kot je razvidno iz prispevkov A. Gutmana in L. Dražnika v tem zborniku, so lahko izkušnje junij-skih borb enot Teritorialne obrambe z enotami JLA enako pomemben in dragocen prispevek k splošni vojaški teoriji in geografiji, kaj šele k slovenski vojaški zgodovini. V tej zvezi so izdelane tudi podrobne študije vojaškogeografskih smeri v Sloveniji in nekaterih ključnih območij v njihovem okviru, npr. analiza Višnjegorskih klancev, kar je pomemben doprinos k vojaškogeografski metodologiji (Bratun, 1997).

Podobnih primerov za posredno ali neposredno spoznavanje je še mnogo več. Za študijske namene bo treba poleg že omenjenega postopoma razviti tudi **seminarsko delo**, ki temelji na vojaškogeografski analizi preteklih ali sedanjih vojaških dogajanj. Tako so mlajši sodelavci v okviru tega predmeta na obramboslovju razvili tudi **metodo neposrednega zasledovanja vojaškopoličnih dogajanj okoli nas**, konkretno na Kosovu. Ta vojaškogeografska in političnogeografska analiza je bilo za študente izjemno uporabna in koristna, ker so sproti pridobivali materialno znanje in izkušnje o bolj oddaljenih in neznanih območij na Balkanu.

Prav metodološki vidik **case studies**, to je študijskih primerov, ki jih v vojaški zgodovini in geografiji kar mrgoli, je specifičnost tega strokovnega področja. Ali z drugimi besedami, geografsko raziskovanje v okviru vojaške geografije je različno od obče in regionalnogeografskega raziskovanja v toliko, kolikor je geografski prostor različno pomemben oziroma težiščen za različne vrste vojaških operacij. Še ena primerjava. Medtem ko je za geografijo načeloma vsaka pokrajina enako zanimiva ali pomembna, še bolj pa je seveda v središču pozornosti bodisi fizične ali družbene geografije, so **poudarjeno v središču vojaškogeografske pozornosti** prometno, prebivalstveno in gospodarsko najpomembnejša in najzanimivejša območja. To je v prvi vrsti nižinski, dolinski in kotlinski svet. V tem pogledu so v podrejenem položaju zato periferna, od prometnih in vojaškogeografskih smeri bolj oddaljena območja. A to se lahko tudi spremeni, če se spremenijo vojaška tehnika, doktrina, politične meje i. dr.

Kljub zgoraj omenjeni usmerjenosti vojaškogeografske stroke je za vojaškogeografskega strokovnjaka pomembno čim širše poznavanje geografske stroke, saj je včasih potreb-

no hitro prilagajanje na spremenjene politične in geografske razmere. Zato je nujno nenehno izpopolnjevanje in dobro poznavanje strokovne literature kot tudi aktualnih dogajanj. Glede uporabnosti vojaške geografije na različnih ravneh in področjih vojaških dejavnosti in struktur verjetno ne bomo povedali nič posebno novega, če poudarimo, da posebno velikih razlik med poveljujočim kadrom v tem pogledu ne bi smelo biti. Kajti medtem ko se na višji ravni rešujejo zapletenejši operativni in manevrski problemi, se ob tem ne sme pozabljati na spreminjajoče se pogoje zemljišča, v katerih delujejo nižje enote. Zato je potrebno ne samo poznavanje splošnih geografskih značilnosti ampak v čim večjih podrobnostih tudi značilnosti konkretnega ozemlja, ki je predmet kakršnekolik vojaške dejavnosti. V tem pogledu med častniki in strukturami nižjega in višjega reda ne bi smelo biti bistvenih razlik. Tako eni kot drugi potrebujejo kvalitetno geografsko znanje. Kajti sposobnost pravilnega vrednotenja in upoštevanja vojaškogeografskih informacij, dejstev in ugotovitev se tako kot v znanosti tudi v vojaških operacijah, če ne prej, pokaže v končnem rezultatu.

ZAKLJUČEK

Naravna in družbena raznolikost Slovenije kot celote in njenih posameznih delov ter pomemben geostrateški položaj na prehodu iz Padske v Panonsko nižino oziroma iz Srednje v Jugovzhodno Evropo so povzročili, da je bilo to ozemlje v preteklosti hkrati pregrada in most. Na njenem ozemlju so se odvijali nekateri veliki in še mnogo več manjših vojaških spopadov, bilo pa je izdelanih tudi veliko različnih vojaškogeografskih analiz, v najširšem pomenu te besede. Kljub komaj dvajsetletni tradiciji v vojaško geografskem izobraževanju na univerzi in le desetletju istega izobraževanja v okviru Slovenske vojske (po osamosvojitvi Slovenije leta 1991), ni mogoče zanikati obstoja neke daljše vojaškogeografske tradicije tudi v Sloveniji in med Slovenci. Za nadaljnji razvoj tega strokovnega področja in za študijske namene so zato pomembni številni primeri vojaških operacij, tako iz daljne kot iz bližnje slovenske vojaške zgodovine, tudi iz vojne junija 1991, katerih potek je bil bolj ali manj povezan in odvisen od geografskih dejavnikov. Če si razvoja vojaške geografije danes ni mogoče zamisliti brez uporabe sodobnih tehničnih in elektronskih sredstev, in brez uporabe vojaškogeografske metodologije najrazvitejših držav, je za slovenski poveljujoči kader še vedno nadvse potrebno dobro poznavanje terena in različnosti pogojev v posameznih delih države. Razvoju slovenske teoretične in praktične vojaške geografije bi bilo zato kljub sedanjim pozitivnim premikom, treba posvetiti še več pozornosti.

LITERATURA IN VIRI:

- Bratun, Z., 1997: Geografski dejavniki državnovarnostnega sistema republike Slovenije. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za geografijo. Ljubljana. Str. 323.
- Brinkerhoff, J., R., 1993: Geography, military. V: Dupuy, T., N. (ed.), et al. 1993: I. Military art and science. International military and defense encyclopedia. Brassey's (US), Inc. Str. 1055-1062.
- Faringdon, H., 1989: Strategic geography. Nato, the Warsaw Pact, and the Superpowers. Second edition. Routledge. London. Str. 435.
- Gams, I, Vrišer, I. (urednika), 1998: Geografija Slovenije. Slovenska matica. Ljubljana. Str. 501.

- Hillbrand, E., 1995: O Jožefinskem vojaškem zemljevidu. V: Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, opisi. ZRC SAZU in Arhiv Republike Slovenije. Ljubljana. Str. XIII-XVI.
- Klavora, V., 1991: Plavi križ, soška fronta, Bovec 1915-1917. Založba Lipa. Koper.
- Klavora, V., 1994 : Koraki skozi meglo. Soška fronta, Kobarid, Tolmin, 1915-1917. Mohorjeva založba. Celovec.
- Klavora, V., 1997: Škabrijel, 1917, soška fronta. Mohorjeva založba. Celovec.
- Kunaver, J., 1992: Slovenia-a country of great natural variety. V : Slovenia, geographic aspects of a new independent European nation. Published on the occasion of the 27th International Geographical Congress at Washington, 1992. The Association of the Geographical Societies of Slovenia, Ljubljana. Str. 21-30.
- Marjanović, R., M. Možgon, 1977: Vojna geografija. Beograd.
- Marjanović, R., 1983: Opšta vojna geografija sa evropskim ratištem. Vojnoizdavački zavod. Beograd.
- Perko, D., M., Orožen Adamič (urednika), et al., 1998: Slovenija, pokrajine in ljudje. Založba Mladinska knjiga. Ljubljana. Str. 735.
- Pižorn, E., 1999: Obrambnogeografsko vrednotenje Srednjega Posotolja. Diplomaska naloga. Katedra za obramboslovje, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.
- Šteiner, A., 1999: Uporabnost OPB v delu poveljstev Slovenske vojske. Seminaraska naloga. Center vojaških šol, Poveljniško štabna šola.

SUMMARY

Great landscape and also cultural variety is one of the prevalent and general geographic characteristic of Slovenia as a whole. This is mostly due to the colourful geological and geomorphic nature of the territory. But inspite of the barrier of Dinaric and Alpine mountains situated between Friuli and Panonian plain, the lowest parts of the mountain areas were historicaly, and thus military and strategicaly important for centuries as they enable the easiest passage from the west to the east and vice-versa. The military importance of the Slovenian territory is proved not only by numerous military events, the Isonzo front in the Great War being the most important example of them, but also by the interest of many military expert as well as with fortifications. The process of realising the independence, which ended in a the short war against Yugoslave Army in June 1991, has caused that our own military geography as a subject of the university defence study and in military schooling in Slovenia has only twenty and ten years of duration, respectively. In this short time the study, the methods and the staff responsible for the military geography in Slovenia, have made a rather big progress thanks to the links with the geography department at the Ljubljana University and with NATO. But in spite of new era in international relations we think that further development and professional strenghtening of our own Slovenian military geography is perfectly justified in order to explore in details what is the military function of our own territory.